

**АКТИВ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ
УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДАЛСАН ҮНЭЛГЭЭНИЙ
ТАЙЛАН**

2019 он

**АКТИВ УДИРДЛАГЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ,
ШААРДЛАГЫН УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДАЛГАА**

**НЭГ.АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙХ, АСУУДЛЫГ
ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОМЬЁОЛОХ1-9**

**ХОЁР.АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН
ЭЕРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ9-13**

**ГУРАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ
ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ13-16**

**ДӨРӨВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ
ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ.....16-24**

**ТАВ.ТУХАЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БОЛОН
БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН
СУДАЛГАА24-38**

ЗУРГАА.ЗӨВЛӨМЖ38-41

НЭГ.АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙХ, АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОМЬЁОЛОХ

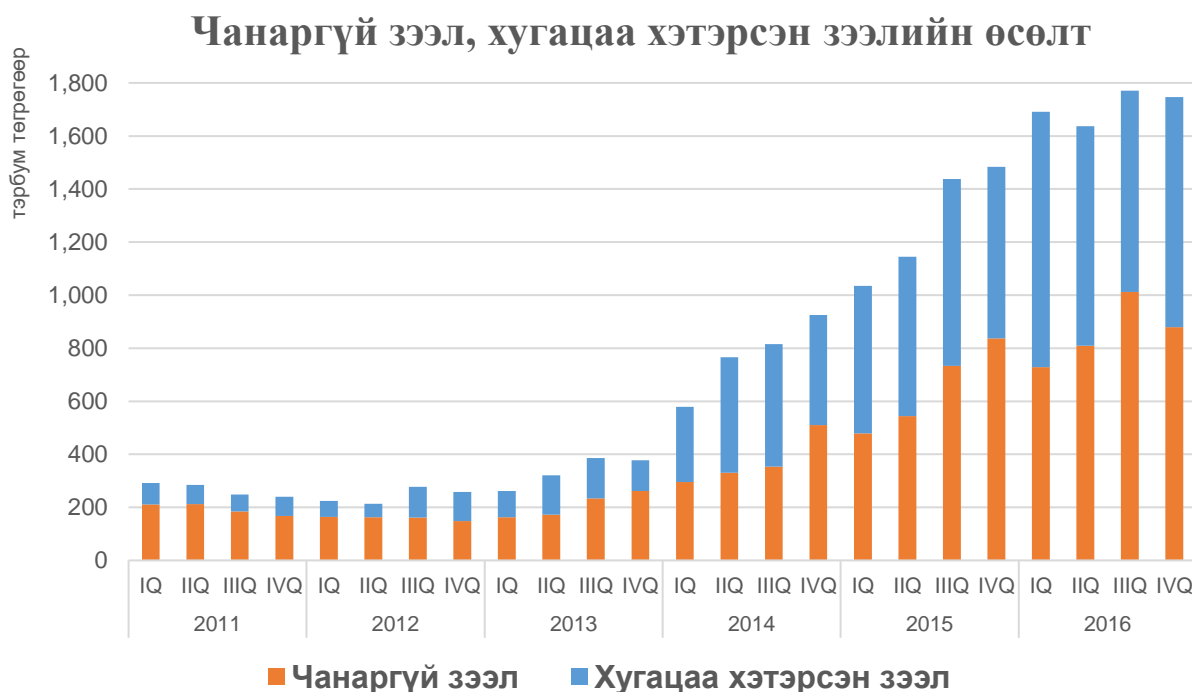
Судалгааны зорилго

Актив удирдлагын компани байгуулах замаар чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх, банкны бүтцэд өөрчлөлт оруулах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлох.

Одоогийн нөхцөл байдал

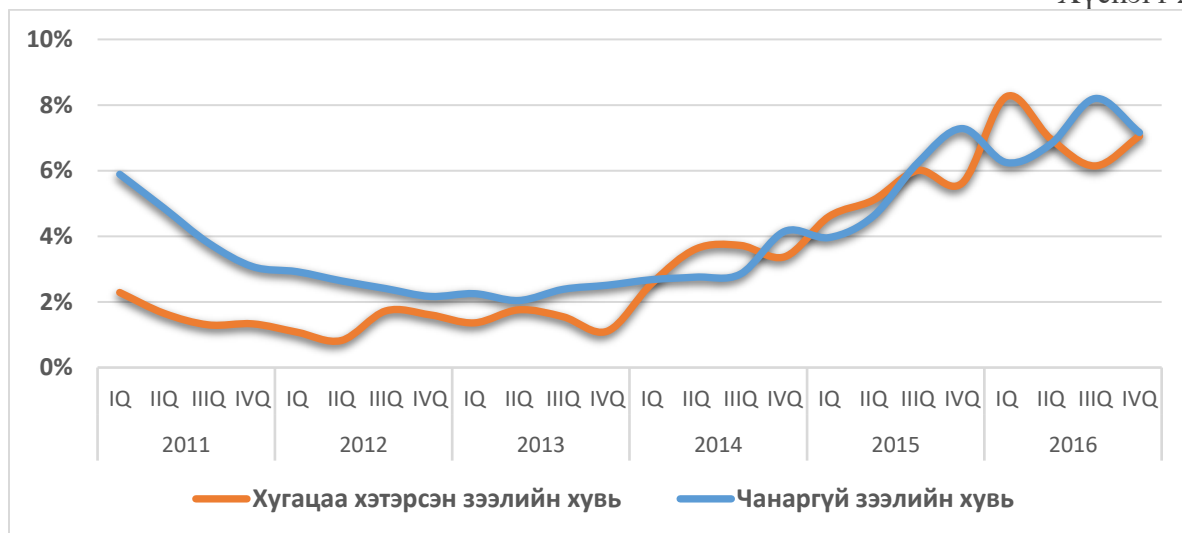
Олон улсын зах зээл дэх түүхий эдийн үнийн уналт нь манай улсын эдийн засагт шууд нөлөөлж гүнзгий, удаан хугацааны хямралд орсноор арилжааны банкуудын эзэмшиж байгаа чанаргүй зээлийн хэмжээ нь сүүлийн жилүүдэд хурдацтай нэмэгдэж байна. Тодруулбал, Банкны системд хуримтлагдсан чанаргүй зээлийн үлдэгдэл 2016 оны 12 сарын байдлаар эргэн төлөлтийн доголдолтой зээл нийт зээлийн 14.2% буюу 1.7 их наяд төгрөг /Хүснэгт 1/ гэсэн албан ёсны мэдээлэл байгаа боловч энэ нь чанаргүй зээлийн бодит хэмжээг дутуу илэрхийлж байна. Учир нь банкууд бүтцийн өөрчлөлт хийсэн зээлээ энгийн зээл гэж бүртгэх боломжтой байдаг бөгөөд чанаргүй зээлийг хойшлуулсан сууриар бүртгэхийг зөвшөөрдөг.

Хүснэгт 1

Хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувь 2016 оны эцэст өнгөрсөн 6 жилийн хугацааны хамгийн өндөр түвшинд хүрч, харгалзан 7.1 хувь, 7.2 хувь болсон байна.

Банкны салбарын эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлийн хувь

2018 оны 4 дүгээр сард системийн нийт зээлийн 7.4 хувь нь чанаргүй буюу 1.06 их наяд төгрөгт хүрчээ. Энэ нь банкуудын төлбөрийн чадвар, улмаар нийт эдийн засагт сөрөг нөлөөтэй болно.

Мөн Монгол Улсын үл хөдлөх хөрөнгийн зах зээлд хямрал бий болсноор банкуудын барьцаа хөрөнгийн дийлэнхийг эзлэх үл хөдлөх хөрөнгийн үнэ буурсан төдийгүй банкууд барьцаа хөрөнгийг шууд захиран зарцуулах эрхгүй, чанаргүй зээлийг төлүүлэхэд нилээд хүндрэл үүсэж байна. Барьцаа хөрөнгөөр зээлийн үүргийг гүйцэтгүүлэхэд шүүхийн болон шийдвэр гүйцэтгэлийн шатанд 3-5 жилийг зарцуулдаг. Энэ нь банкинд нилээдгүй хүндрэл бэрхшээл, алдагдлыг хүлээлгэдэг байна. Чанаргүй зээл нь банкны үйл ажиллагаа хэвийн үед ч тохиолддог боловч уг зээлийн хэмжээ хэвийн хэмжээнээс өндөр, гадаад хүчин зүйлийн нөлөөлөл их улмаар энэ нь санхүүгийн хямралыг гүнзгийрүүлэх түвшинд хүрээд байгаа үед уг асуудлыг шийдвэрлэх зайлшгүй шаардлагатай.

Чанаргүй зээлийн банкинд болон эдийн засагт нөлөөлөх нөлөөлөл

Чанаргүй зээлийн банкинд үзээлэх сөрөг нөлөөлөл:

Чанаргүй зээл нь банкны зээл олгох чадварыг багасгаж банкны ашиг орлогыг бууруулдаг (Хөрөнгө нь эргэн төлөгдөх ашиггүй ба хөрөнгийн нөөц болон хүчийг их шаарддаг учраас түүний алдагдсан боломжийн өртгийг (opportunity cost) ихэсгэдэг.)

- **Чанаргүй зээл нь банкны зээл олгох боломжийг бууруулдаг:** Төрийн эрх бүхий байгууллагаас банкуудын актив өөрийн хөрөнгөөр дэмжигдсэн байхыг шаарддаг. Өөрөөр хэлбэл эргэн төлөлтийн доголдолдтой зээлийн эрсдэлийн жин нэмэгддэг тул банкууд өөрийн зохистой харьцааг хангахын тулд өөрийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх шаардлага үүсдэг. Энэ нь банк иргэд болон нийгэмд нөлөө бүхий ашигтай ажиллах боломжтой аж ахуйн нэгжид зээл олгох боломжийг багасгадаг.

- **Чанаргүй зээл нь ашиг орлогыг бууруулдаг.** Банкууд нь төлөгдөөгүй хүүгийн төлбөрөөс шалтгаалан ашигаа алддаг. Тиймээс ирээдүйд учирч болзошгүй алдагдлаас хамгаалах зорилгоор одоогийн орлогынхоо тодорхой хувийг нөөц болгон зээлийн эрсдэлийн санд хадгалах шаардлагатай байдаг.

- **Чанаргүй зээл нь банкны төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварт саад учруулдаг ба сангийн зардлыг нэмэгдүүлдэг.** Зээлдэгчид нь үндсэн болон хүүгийн төлбөрөө төлөөгүйгээс шалтгаалан банкны бэлэн мөнгөний орох урсгал буурдаг. Тиймээс банк нь хугацаа дөхөж буй хадгаламж, шинэ зээл, болон шинэ бизнесийг санхүүжүүлэхийн тулд хөрөнгийн бусад өндөр үнэтэй эх үүсвэрийг олох шаардлагатай тулгардаг. Энэ нь эргээд зээлийн хүү улам өсөх шалтгаан болдог байна.

- **Чанаргүй зээл нь бизнесийн түншлэлийн харилцааг алдах эрсдэлд оруулдаг.** Банкны чанаргүй зээлийн хэмжээ өсөх тохиолдолд уг банктай хамтран ажилладаг талууд нь түншлэлээ бууруулах эсвэл зогсоох магадлалтай. Ингэснээрээ тухайн банкны авч болох хөрөнгийн эх үүсвэрийн боломж хумигдах болон шинээр хадгаламж эзэмшигчдийг татахын тулд илүү өндөр хадгаламжийн хүүг төлөх шаардлагатай болно.

- **Чанаргүй зээл нөөц бололцоог багасгадаг.** Банкны менежментийн баг болон ажилтан нь эргэн төлөлтийн доголдолтой зээлдэгчидтэй харилцсанаар банкны өөрсдийн үндсэн үйл ажиллагаа болох шинэ, санхүүгийн хувьд илүү хүчтэй үйлчлүүлэгчидийг татах, харилцах боломжоо алддаг. Доголдолтой зээлийг хариуцсан банкны ажилтан эрх бүхий байгууллага, хөрөнгө оруулагч, болон шинжээчдэд тухайн банк чанаргүй зээлээ хэрхэн шийдвэрлэх гэж байгаагаа цаг тухайд нь мэдээлэх шаардлагатай болдог бөгөөд ингэснээр банкны үйл ажиллагаанд илүү хүн хүч, цаг хугацаа зарцуулах хэрэгтэй болдог.

Чанаргүй зээлийн эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл:

Чанаргүй зээл нь банкны чадавхийг сулруулж улмаар эдийн засагт сөрөг нөлөөлөл үзүүлдэг. Тухайлбал:

- Банкны зээл олгох чадвар буурах нь аж ахуйн нэгж болон иргэд банкнаас мөнгө зээлэхэд хүндрэл учрах хэлбэрээр хэрэглээ болон хөрөнгө оруулалтад сөргөөр нөлөөлж, эдийн засгийн уналт хямралаас гарах боломж нөхцөлийг удаашруулдаг. Мөн экспортлогчид банкнаас худалдааны зээлийн санхүүжилт авахад болон экспортод сөргөөр нөлөөлдөг.

- Чанаргүй зээл нь банкиг хямралд оруулж болзошгүй байдаг. Банкны санхүүгийн тайлан муудаж, банк чанаргүй зээлээс алдагдал хүлээхэд хадгаламж эзэмшигч нар банкны төлбөрийн чадварт эргэлзэж, банкнаас хадгаламжаа татаж эхэлдэг. Эдийн засгийн үйл ажиллагаа (ЖДҮ-ийн санхүүжилт, худалдааны санхүүжилт, дэд бүтцийн санхүүжилт болон өрх гэрийн санхүүжилт), хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих оролдлогод сөргөөр нөлөөлдөг зээлийн хязгаарлалтыг бий болгосны улмаас банкны хямрал бий болдог.

- Банкны үйл ажиллагааны тогтвортой бус байдал нь өөр бусад хөрөнгийн зах зээлийн сегмент, тухайлбал бонд, хувьцаа, өмч болон өргөн хэрэглээний бараанд хүчтэй нөлөөлж, санхүүгийн зах зээлийн өсөлт, хөгжлийг зогсоодог.

Монгол Улсын эдийн засаг банкны салбараас ихээхэн хамааралтай тул тус салбар дахь чанаргүй зээл нь Монгол Улсад нийт эдийн засагт сөрөг нөлөө үзүүлэхээр байна. Хөрөнгийн зах зээл болон банк бус санхүүгийн байгууллага сайн хөгжөөгүй учир Монгол Улсын зээлийн хэрэгцээ банкнаас хамааралтай байсаар байна. Банкууд хөрөнгө, хувьцааны болон санхүүгийн зах зээлд том үүрэг гүйцэтгэж байна. Банк нийгэм-эдийн засгийн чухал давхарга болох компани, жижиг дунд үйлдвэр, нөхөрлөл, хоршоо, иргэд зэрэг бүхий л давхаргатай холбоотой ажилладаг. Иймээс иргэд, аж ахуйн нэгжийг санхүүгийн гүн хямралд орохоос сэргийлэх, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг бий болгох зорилгоор эдгээр эрсдэлээс сэргийлэх түгээмэл арга хэрэгсэл болох Актив удирдлагын мэргэшсэн тогтолцоог бүрдүүлэх зайлшгүй хэрэгцээ шаардлага үүсээд байна. Активын удирдлагын тогтолцоог дараах нөхцөл байдал бүрэлдэн бий болсон нөхцөлд нэвтрүүлэх нь тохиромжтой байдаг байна:

1. Банкны чанаргүй зээлийн хувь хэмжээ эрс нэмэгдэж, санхүүгийн салбарын тогтвортой байдал алдагдах эрсдэл өндөр болсон үед,
2. Банкны өөрийн хөрөнгийн хэмжээ буурч, чанаргүй зээлээс үүдэлтэй алдагдлыг нөхөх бололцоо эрс хумигдсан,
3. Хууль эрх зүйн тогтолцооны онцлог байдлаас шалтгаалж их хэмжээний чанаргүй зээлийг нэг дор шийдвэрлэх бололцоо хязгаарлагдмал байгаа.

Монгол Улсын банкны салбарт дээрх нөхцөл байдал бүрэн бүрдсэн гэж үзэж актив удирдлагын мэргэшсэн тогтолцоог бий болгох эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэж байна.

Актив удирдлагын мэргэшсэн тогтолцоог бий болгох замаар банкны салбарын чанаргүй активыг шийдвэрлэх нь банк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангахад чухал ач холбогдолтой гэж үзэж байх тул Аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг “банк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах” гэж тодорхойллоо.

ХОЁР. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРУУД, ТЭДГЭЭРИЙН ЭЭРЭГ, СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛСАН БАЙДАЛ

Асуудлыг шийдвэрлэх боломжтой хувилбаруудыг тогтоож, Аргачлалын 5-д заасны дагуу зорилгод хүрэх байдал буюу “Банк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах” зорилгыг хангаж чадах эсэх, зардал, үр өгөөжийн харьцаа буюу хувилбарыг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой гарах зардал, үзүүлэх эерэг өөрчлөлтийг харьцуулан судалж дараахь дүгнэлтийг гаргалаа.

Хүснэгт 3

Хувилбар		Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн
1	Тэг хувилбар	Өнөөгийн тулгамдаад байгаа бэрхшээл хэвээр үргэлжлэх бөгөөд зорилгод хүрэх боломжгүй.	Нэмэлт зардал гарахгүй ч, сөрөг үр дагавар улам бүр нэмэгдэнэ.	Үр дүн сөрөг
2	Хэвлэл	Зорилгыг бүрэн хангахгүй ч	Зардал тодорхой	Үр дүн

	мэдээллийн хэрэгслээр ухуулга, сурталчилгаа хийх	төрийн байгууллага болон иргэдийн идэвхи, хяналт тодорхой хэмжээнд нэмэгдэх магадлалтай.	хэмжээнд гарна. Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бүрэн бууруулж чадахгүй .	сөрөг
3	Зах зээлийн эдийн засгийн хэрэгслүүдийг ашиглан төрөөс зохицуулалт хийх	Тодорхой тохиолдолд татвар, хураамжаас чөлөөлөх, хөнгөлөлт үзүүлэх нь зарим талаар үйл ажиллагааг дэмжих ач холбогдолтой ч зорилгыг бүрэн хангаж чадахгүй.	Тодорхой хэмжээний зардал гарна. Гэвч асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бууруулж чадахгүй .	Дангаараа үр дүнд хүрэхгүй
4	Төрөөс санхүүгийн интервенци хийх	Банкыг чадавхижуулах чиглэлд тодорхой мөнгөн дэмжлэг үзүүлэх нь зарим талаар банкны үйл ажиллагааг дэмжих хэдий ч зорилгыг хангаж чадахгүй.	Тодорхой хэмжээний зардал гарна. Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бууруулж чадахгүй.	Үр дүнд хүрэхгүй
5	Захиргааны шийдвэр гаргах	Хамрагдах хүрээ, оролцогч талуудын хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, хяналт сайжрах боломж бүрдэх боловч үр дүнд төдийлөн ахиц гаргаж чадахгүй.	Асуудлыг үүсгэж байгаа шалтгааныг арилгахад цогцоор нөлөөлж, сөрөг үр дагаварыг бүрэн бууруулж чадахгүй .	Тодорхой үр дүнд хүрнэ.
6	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах	-Банкуудад тавих эрсдэлийн сан байгуулах шаардлага, чанаргүй зээлийг тэнцлээс гаргах бодлого, шалгуур үзүүлэлтийг оновчтой болгож зах зээлд шилжүүлэх үйл явцыг хурдасгах; -Өрийн нөхцөлийг оновчтой өөрчлөхөд гарч буй татварын болон хяналт шалгалтын зохицуулалттай холбоотой үүсэх хүндрэлүүдийг арилгах; -Төлбөрийн чадваргүй зээлдэгчдээс төлбөрийг барагдуулах үйл ажиллагаа болон шүүхийн бус замаар төлбөр барагдуулах үйл явцыг сайжруулах хууль зүйн зохицуулалтыг	Зардал гарах боловч энэ нь хувилбар нь асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг шийдвэрлэхэд чухал нөлөө үзүүлэх боломжтой.	Үр дүнтэй

	<p>сайжруулах; -Чанаргүй активыг удирдах тусгай байгууллагыг үүсгэн байгуулах нь тодорхой зээлүүдийн нөхцөл, бүтцэд өөрчлөлт оруулах шинэ арга хэрэгслийг банкуудад олгож, зээлдэгчдэд өрөө шийдвэрлэх боломжийг бий болгоно;</p>		
--	--	--	--

Манай орны хувьд банкны чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх дараах арга хэрэгсэл байна.

Нэгдүгээрт чанаргүй зээлийн барьцааг худалдан борлуулах. Банкны системийн нийт зээлийн 90 орчим хувь нь барьцаагаар баталгаажсан хэдий ч 2004-2014 оны мэдээнээс үзэхэд муу зээлийн зөвхөн 35 орчим хувь нь эргэн төлөгдсөн байна. Үүнд барьцааны зүйлийг шүүхийн бус журмаар худалдан борлуулах эрх зүйн зохицуулалт байхгүй байгаа нь голлон нөлөөлсөн. Өөрөөр хэлбэл, зээлийн барьцаа хөрөнгөөр үүргийн гүйцэтгэл хангуулах нэхэмжлэлийг зээлдэгч тал шүүхийн байгууллагад гаргаж, холбогдох шийдвэрийг гаргуулах шаардлагатай бөгөөд энэхүү ажиллагаа нь хугацаа шаардахаас гадна, барьцааны үнэлгээг бууруулах үр дагавартай. Үүнээс гадна шүүхийн шийдвэрийг биелүүлэх явцад хөрөнгийн үнэлгээ болон ашиг сонирхлын зөрчлөөс шалтгаалан маргаан гарч шүүхээр дахин шийдвэрлүүлэх, үүрэг гүйцэтгүүлэгч тал хариуцлагад татагдах боломжтой.

Хоёрдугаарт Монголбанк, Сангийн яамнаас баталсан журмын дагуу нэгэнт төлөгдөхгүй болсон зээлийг зээл төлөгдөхөд учирч болзошгүй алдагдлаас хамгаалах эрсдэлийн сангаар хаах. Өнөөдрийн байдлаар тус санд хуримтлуулсан хөрөнгийн хэмжээ нийт чанаргүй зээлийн 63 хувь байгаа хэдий ч зөвхөн шүүхийн шийдвэр гарсан боловч төлөгдөхгүй болсон эсвэл тодорхой шүүхийн шийдвэр гаргах боломжгүй болсон муу активыг эрсдэлийн сангаас хааж болох зохицуулалт үйлчилж байна. Өөрөөр хэлбэл, зээл төлөгдөхгүй нь тодорхой байлаа ч заавал шүүхийн шийдвэрийг хүлээх шаардлага гарч байна. Үүнээс гадна чанаргүй зээлийг тайлан тэнцэлд байлгах хугацааны дээд хязгаарыг тогтоож өгөөгүйгээс эрсдэлийн сангаас хаах шаардлагыг бүрэн хангасан зээлийг сангаар хааж, тайлан тэнцлээ цэвэрлэхгүй байх тохиолдол түгээмэл байгаа юм.

Банкууд дээрх хоёр үйл ажиллагааг чанаргүй активыг удирдах тусгай нэгжийг байгуулах замаар тус тусдаа гүйцэтгэж байна. Харин олон улсад чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх чиглэлд ашиглаж буй томоохон арга хэмжээ бол **чанаргүй активын эргэн төлөлтийг гүйцэтгэх (bankruptcy and foreclosure) чиглэлд мэргэшсэн мэргэжлийн байгууллага юм.** Энэхүү байгууллага нь банкуудын чанаргүй активыг шилжүүлэн авах эсвэл зохистой үнээр худалдан авч шийдвэрлэх замаар санхүүгийн зардлыг бууруулж, үр ашигт ажиллагааг хангах давуу талыг бүрдүүлдэг байна. Үүнээс гадна системийн хэмжээнд активын чанар алдагдах хямралын үед банкны систем чанаргүй активаасаа шуурхай салах нь санхүүгийн зуучлалыг цаашид хэвийн үргэлжлүүлэх боломжийг

бүрдүүлдэг онцгой ач холбогдолтой бөгөөд уг мэргэжлийн байгууллагын эрх зүйн байдал, чиг үүрэг болон бусад холбогдох харилцааг тусгай хуулиар зохицуулах нь үр дүнтэй юм. Харьцуулалтын үр дүнг харгалзан үзвэл дараахь 2 хувилбар илүү эерэг нөлөөтэй байх магадлалтай байна:

- **Хувилбар-1:** Урьдчилсан байдлаар хувийн хэвшлийн оролцоотой, Монголбанкнаас чиглэл авдаг, хараат бус статустай, чанаргүй активыг худалдан борлуулах давуу эрх бүхий тусгай Актив Удирдлагын Компани байгуулж, татварын болон хяналт шалгалтын зохицуулалттай холбоотой бусад хөнгөлөлтийг тус компани болон банкуудад үзүүлэх замаар хоёрдогч захын үйл ажиллагааг идэвхжүүлэх зорилгоор *захиргааны акт батлан хэрэгжүүлэх*;

- **Хувилбар-2:** Санхүүгийн салбарт Активын удирдлагын компанийг шуурхай байгуулж, түүнийг тусгай эрх зүйн орчноор хангах замаар чанаргүй активын удирдлагын нэгдсэн тогтолцоо бүрдүүлж, санхүүгийн салбарт активын хоёрдогч зах зээлийг бий болгох *асуудлыг цогцоор нь зохицуулах бие даасан хуулиар зохицуулах*.

ГУРАВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Аргачлалын 6-д заасны дагуу сонгосон 2 хувилбарын үр нөлөөг аргачлалд заасны дагуу ерөнхий асуултуудад хариулах замаар дүгнэлтийг нэгтгэн гаргалаа.

Жич: Хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг шалгуур асуултын дагуу тандсан байдлыг хүснэгт 1, 2, 3, 4-өөс үзнэ үү.

3.1. Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөө

Хувилбар 1, 2-ын хүрээнд уг харилцаанд оролцогч талуудын эрх зүйн байдал тодорхойлогдож, чанаргүй активаас үүсэх тодорхой эрсдлээс хамгаалах, хариуцлагыг нэмэгдүүлэх, тодорхой санхүүжилтийн эх үүсвэрийг бүрдүүлэх зэргээр хүний эрхийг дэмжих, хангахад чиглэсэн зохицуулалтыг бий болгоно.

Санхүүгийн систем дэх зээлийн эргэн төлөлтийн явц удаашралтай байгаагаас банкуудын зээлийн эрсдэл нэмэгдэх, зохистой харьцааны голлох үзүүлэлтүүд муудаж төлбөрийн чадварын хүндрэлд орохоос сэргийлэх хөрвөх чадвартай хоёрдогч захын үйл ажиллагааг хөгжүүлэх, чадавхийг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдэх тул ялгаварлан гадуурхалт бий болгохгүй болно.

Мөн чанаргүй зээлийг үр дүнтэй шийдвэрлэх хүрээнд уг зээлд холбогдох нэхэмжлэлийг онцгой журмаар шийдвэрлэх шаардлагатай тул уг асуудлыг хуулиар зохицуулах нь үр нөлөөтэй байна.

3.2. Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөө

Сонгосон хоёр хувилбарын аль аль нь төрийн байгууллагын захиргааны зардал, хүний нөөцийг хэмнэх чиглэлд улсын төсөвт ирээдүйд учирч болзошгүй их хэмжээний зардлыг бууруулж, тодорхой хэмжээнд хэмнэлтийг бий болгохын зэрэгцээ төрийн

үйлчилгээнд инноваци¹ болон түүнтэй холбогдох судалгаа шинжилгээний ажлыг нэвтрүүлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.

Мөн дээрх хоёр зохицуулалтын аль ч хувилбарыг хэрэгжүүлсэн тодорхой зардал гарах боловч хуулийн төслөөр уг харилцааг зохицуулсанаар эдийн засаг дахь чанаргүй зээлийн хэмжээ буурч, эдийн засаг тогтвортой өсөх боломж бүрдэнэ гэж үзэж байна.

3.3. Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөө

Сонгосон хоёр хувилбарын хувьд аль аль нь нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид эерэгээр нөлөөлнө.

Хувилбар 2-ыг хэрэгжүүлэх нь өнөөдөр тулгамдаад байгаа олон асуудлыг шийдвэрлэх, илүү үр дүнг бий болгох магадлалтай байна. Харин хувилбар 1-ийг хэрэгжүүлэх нь тодорхой салбарын онцлогт нийцсэн зохицуулалт, хяналтыг тогтоох боломжтой байгаа нь анхаарал татаж байна.

3.4. Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө

Хувилбарууд бүгд байгаль орчинд ямар нэгэн шууд болон шууд бус сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй. Байгалийн баялаг ашиглалт, нөхөн сэргээлтийн чиглэлд иргэний нийгмийн хяналтыг нэмэгдүүлэх магадлалтай.

3.5. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хуультай нийцэж байгаа эсэх

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Арван есдүгээр зүйлийн 1-д “Төрөөс хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх, хүний эрх, эрх чөлөөг зөрчихтэй тэмцэх, хөндөгдсөн эрхийг сэргээн эдлүүлэх үүргийг иргэнийхээ өмнө хариуцна” хэмээн хуульчилсан. Монгол Улсын Үндсэн хуулийн тавдугаар зүйлд төрд эдийн засгийн аюулгүй байдал, аж ахуйн бүх хэвшлийн болон хүн амын нийгмийн хөгжлийг хангах зорилгод нийцүүлэн эдийн засгийг зохицуулах үүргийг хүлээлгэсэн бөгөөд энэ талаар хуульчлан баталгаажуулсан.

Мөн Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны 11 дүгээр сарын 24-ний өдрийн “Эдийн засгийг сэргээх хөтөлбөр” батлах тухай 71 дүгээр тогтоолын 2 дугаар хавсралтаар баталсан Тэргүүн ээлжинд боловсруулж, батлуулах шаардлагатай хууль, УИХ-ын бусад шийдвэрийн төслийн жагсаалтын 4 дэх хэсэгт арилжааны банкуудын оролцоотойгоор активын удирдлагын институц байгуулж, банкны системийн чанаргүй зээлийн хэмжээг бууруулах замаар санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор Активын удирдлагын институцийн тухай хуулийн төсөл боловсруулж, УИХ-д өргөн мэдүүлэхээр тусгасан байна.

Иймд дээрх хувилбарууд нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон хүний эрхийн Монгол Улсын Олон улсын гэрээнд нийцэж байгаа болно.

¹Инновацийн тухай хуулийн 3.1.1. “инноваци” гэж шинэ мэдлэгийг баялаг болгон хувиргах цогц үйл явцыг; 3.1.3. “инновацийн үйл ажиллагаа” гэж шинэ санаа, шинэ мэдлэгийг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах замаар өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүн, технологи, ажил, үйлчилгээг бий болгож зах зээлд нийлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг;

ДӨРӨВ. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛСАН ДҮГНЭЛТ

Аргачлалын 7-д зааснаар хувилбаруудын эерэг болон сөрөг талуудыг

- Зорилгод хүрэх байдал;
- Зардал, үр өгөөжийн харьцаа;
- Хүний эрх, эдийн засагт, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөө;
- Хууль тогтоомжтой нийцэж буй эсэх;
- Гарч болох сөрөг үр дагавар, түүнийг арилгах хувилбар байгаа эсэх гэсэн шалгуураар дахин нягтлан үзэж дараахь дүгнэлтийг хийлээ.

Эрх зүйн орчныг сайжруулахын тулд хувилбар 1-ийг буюу захиргааны актыг нэгдсэн, эсхүл салбар бүрийн онцлогт нийцүүлэн батлан мөрдүүлж болох боловч энэ нь асуудлыг цогцоор шийдвэрлэж чадахгүй. Тухайлбал: тухайн журмыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх хариуцлагыг хуульд тусгахгүйгээр хэрэгжилтийг хангахад бэрхшээл учрахаас гадна асуудлыг цогц хэлбэрээр зохицуулах буюу салбар бүрийн оролцоог бүрдүүлэх, мөн иргэд, хуулийн этгээдэд тавих шаардлага, хязгаарлалт, татвар, хураамжийн хөнгөлөлт зэрэг асуудлыг хуулиар бус журмаар зохицуулахад бэрхшээл үүснэ. Мөн энэхүү эрх зүйн акт нь хуультай харьцуулахад тогтвортой үйлчлэх баталгаа хангалтгүй юм. Түүнчлэн 1990-ээд оны үед актив удирдлагын мэргэшсэн институтыг байгуулж, ажиллуулах оролдлогыг хийж байсан туршлага байх боловч тусгайлсан зохицуулалтгүйгээс төдийлөн үр дүнд хүрээгүй байдаг. Захиргааны актын хүрээнд уг институтыг байгуулах нь чанаргүй зээлийг үр дүнтэй, түргэн шуурхай барагдуулах хоёрдогч захыг хөгжүүлэх суурь зохицуулалтыг орхигдуулах, төдийлөн үр дүнд хүрэхгүй байх сөрөг үр дагавартай гэж үзэж байна

Хувилбар 2 буюу хууль батлан хэрэгжүүлэх нь өнөөгийн тулгамдаад байгаа сөрөг үр дагаварыг бууруулах, хяналт, үр дүнг сайжруулах зэрэг асуудлыг цогцоор шийдвэрлэх боломж өндөр байна. Гадны туршлагаас харахад бүх шатандаа нэгдсэн ойлголттой болж, улс төрийн болон төрийн эрх бүхий байгууллагуудын зүгээс зохих туслалцаа, дэмжлэгийг авсан нөхцөлд активын удирдлагын тогтолцоо нь амжилттай хэрэгждэг байна. . Иймд тус харилцааг хуулиар зохицуулах нь банк санхүүгийн салбарын тогтвортой байдлыг хангах, банкны салбарын чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх тогтолцоог бүрдүүлэх зорилгод хүрэхэд ач холбогдолтой гэж үзэж байна.

Актив удирдлагын компани бол банкнаас чанаргүй активыг авч уг хөрөнгийн эргэн төлөгдөх дүнг нэмэгдүүлэх зорилгоор удирдан ажилдаг хувийн, төрийн эсвэл хамтарсан хэлбэрээр байгуулагддаг байгууллага юм. Банкны балансаас чанаргүй зээлийг хассанаар, Актив удирдлагын компани нь санхүүгийн хүндрэлд орсон банкуудын төлбөрийн чадвар болон төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг дахин сэргээхэд тусалдаг бөгөөд тэдний найдвартай байдлыг дахин бий болгож, үйл ажиллагаагаа хэвийн явуулах боломжийг олгодог. Иймд актив удирдлагын мэргэшсэн тогтолцоог бий болгох хуулийн төслөөр банк, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах зорилго бүхий Актив удирдлагын компани байгуулах, банкнаас хуульд тодорхойлсон чанаргүй зээлийг худалдан авах, түүнтэй холбогдох үйл ажиллагаа эрхлэх тусгайлсан чиг үүргийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой харилцааг зохицуулна. Мөн уг төсөлд актив удирдлагын компанийг тодорхой хугацааны

дараа хуульд заасан үндэслэлээр татан буулгахтай холбогдсон зохицуулалтыг нарийвчлан тусгах нь зүйтэй юм.

ХҮНИЙ ЭРХЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 4

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт	Тайлбар	
1. Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж буй эсэх	1.1. Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх			
	1.1.1.Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх	Тийм		Нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс АУК-д тодорхой шалгуур тавьж, хязгаарлалт тогтоох боловч энэ нь ялгаварлан гадуурхсан зохицуулалт биш.
	1.1.2.Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх		Үгүй	Нийтийн ашиг сонирхлын үүднээс АУК-д тодорхой шалгуур тавьж, хязгаарлалт тогтоох боловч энэ нь ялгаварлан гадуурхсан зохицуулалт биш.
	1.1.3.Энэ нь тодорхой бүлгийн эмзэг байдлыг дээрдүүлэхийн тулд авч буй түр тусгай арга хэмжээ мөн бол олон улсын болон үндэсний хүний эрхийн хэм хэмжээнд нийцэж буй эсэх	Тийм		Өрсөлдөөнийг шударга, хэрэглэгчдэд ээлтэй байх зарчимд тулгаарлан сөрөг үр дагаварыг буруулахад зохицуулалтын зорилго чиглэгдэнэ.
	1.2. Оролцоог хангах			
	1.2.1.Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх	Тийм		Холбогдох төрийн болон арилжааны банкуудтай мэдээлэл хуваалцаж, оролцоог хангасан.
	1.2.2.Ялангуяа зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж буй, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм		Бүлгүүдийг тусгайлан тодорхойлж, тэдэнд үзүүлэх үр нөлөөг тооцсон.
	1.3. Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал хариуцлага			
1.3.1.Зохицуулалтыг	Тийм		Шууд бус утгаараа нийт	

	г бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх			иргэдийн эдийн засгийн эрхийг хангахад чиглэгдэнэ.
	1.3.2.Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, НҮБ-ын хүний эрхийн механизмаас тухайн асуудлаар өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх	Тийм		Шударга, тэгш эрх, үр өгөөжтэй байх нөхцөл, боломжийг бүрдүүлэхэд чиглүүлсэн.
	1.3.3.Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх	Тийм		Хууль зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагыг зохицуулна.
2. Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах бол энэ нь хууль ёсны зорилгод нийцсэн эсэх		Үгүй	Шударга ёсонд нийцсэн шаардлагын үндсэн дээр тодорхой хязгаарлалт тогтооно.
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх	Тийм		Энэхүү хязгаарлалт нь нийтийн эрх ашгийн үүднээс зайлшгүй шаардлагатай бөгөөд Үндсэн хуульд заасан зайлшгүй нөхцөлд хамаарна.
3. Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх	Тийм		<ul style="list-style-type: none"> • Банк • Үйлчлүүлэгч иргэд
	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх		Үгүй	Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлэг буюу банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангахад чиглэнэ.
	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх	Тийм		Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлэг буюу банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангахад чиглэнэ.
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн		Үгүй	

	ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг тусгах эсэх /хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй/			
Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх	Тийм		Төр, АУК, банк
4. Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендэрийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх	Тийм		Хүйсээр ялгаварлах зохицуулалт тусгагдаагүй.
	5.2.Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх	Тийм		Шалгуур, сонгон шалгаруулалт, гэрээлэх үйл явц, хөдөлмөр эрхлэх, хяналтын бүх нөхцөлд жендэрийн тэгш байдлыг бүрдүүлсэн.

ЭДИЙН ЗАСАГТ ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 5

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1.Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.2.Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан)	Тийм		Банк хөрөнгө оруулалт татах боломж нэмэгдэнэ.
	1.3.Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх	Тийм		Санхүүгийн тогтортой байдлыг хангахад чиглэсэн эрх зүйн зохицуулалт сайжирснаар дэлхийн эдийн засгийн хямралын нөлөөлөл багасна.

2.Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1.Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.2.Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас үнийн хөөрөгдлийг бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.3.Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	2.4.Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
3.Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1.Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.4.Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.5.Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсч байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1.Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Өмчлөх эрх	5.1.Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд	Тийм		Хуульд заасан нөхцөл үүссэн тохиолдолд үүрэг гүйцэтгэгч

	хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх			холбогдох үүргийг албадан гүйцэтгэснээр өмчлөх эрхийг хөндөх зохицуулалт холбогдох хууль тогтоомжид орно.
	5.2.Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт бий болгох эсэх	Тийм		Холбогдох хуулийн өөрчлөлтүүд хөндөх магадлалтай
	5.3.Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
6.Инноваци болон судалгаа шинжилгээ	6.1.Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	6.2.Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
7.Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1.Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Санхүүгийн тогтвортой байдлыг сайжруулснаар тодорхой эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.2.Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх	Тийм		Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.3.Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх	Тийм		Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаснаар үнийн тогтвортой байдалд нөлөөлж хэрэглэгчдийн эрх ашигт эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.4.Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
8.Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий	Тийм		Шинээр актив удирдлагын мэргэжсэн институци байгуулагдана

	болгох эсэх			
	8.2.Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.3.Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангаснаар эдийн засгийг тогтвортой хөгжүүлэх боломжийг бүрдүүлж өгснөөр бизнесийн орчины таатай байдал бий болох эерэг нөлөө үзүүлнэ.
9.Төрийн захиргааны байгууллага	9.1.Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Шинээр төрийн өмчит хуулийн этгээд үүсгэн байгуулахад тодорхой санхүүжилт шаардлагатай.
	9.2.Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх		Үгүй	Шинээр төрийн өмчит актив удирдлагын мэргэшсэн институци байгуулагдана
	9.3.Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх	Тийм		Шинээр актив удирдлагын мэргэшсэн институци байгуулагдах тул түүний үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэг нэмэгдэнэ.
10.Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1.Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.2.Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх	Тийм		Эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	10.3.Инфляци нэмэгдэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
11.Олон улсын харилцаа	11.1.Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх	Тийм		Зөрчилдөөн үүсэхгүй.

НИЙГЭМД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 6

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Ажил эрхлэлтийн байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.1.Шинээр ажлын байр бий болох эсэх	Тийм		Шинээр актив удирдлагын мэргэшсэн институци байгуулагдана
	1.2.Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.3.Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	1.4.Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
2.Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1.Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	2.2.Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	2.3.Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	2.4.Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх		Үгүй	Шинэ стандарт гаргахгүй
	2.5.Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх		Үгүй	Технологийн шинэчлэлтэй холбогдолтой зохицуулалт хуулийн төсөлд тусгагдаагүй.
3.Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1.Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх		Үгүй	нийгмийн аливаа бүлэгт сөрөг нөлөөлөлгүй
	3.2.Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг,		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй

	хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт			
	3.3.Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
4.Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1.Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	4.2.Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм		Шинээр актив удирдлагын мэргэшсэн институци байгуулагдах тул түүний үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэг нэмэгдэнэ.
	4.3.Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх	Тийм		Шинээр актив удирдлагын мэргэшсэн институци байгуулагдах тул түүний үйл ажиллагаанд хяналт тавих чиг үүрэг нэмэгдэнэ.
	4.4.Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Шүүхийн шатанд чанаргүй активтай холбогдсон маргааныг шийдвэрлэх хугацааг богиносгож, шүүхийн үйл ажиллагааг түргэн шуурхай болгох тул оролцогч талуудад давуу талтай.
	4.5.Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
5.Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1.Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм		Санхүүгийн хямралаас урьдчийн сэргийлж тогтвортой байдлыг үүсгэснээр шууд бус замаар хувь хүн, иргэний сэтгэл зүйд эерэг нөлөөллийг үзүүлнэ.
	5.2.Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй

	5.3.Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-г нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
6.Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1.Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх	Тийм		Үйлчилгээний хүртээмж, чанар сайжирч эерэг нөлөө гарна.
	6.2.Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	6.3.Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	6.4.Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	6.5.Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
7.Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1.Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх	Тийм		Үйлчилгээний хүртээмж, чанар сайжирснаар гэмт хэргийн гаралт буурч, эерэг нөлөө гарна.
	7.2.Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	7.3.Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	7.4.Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй

8.Соёл	8.1.Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Соёлын өвийг хөндсөн зохицуулалт тусгагдаагүй бөгөөд ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	8.2.Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй
	8.3.Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөөлөлгүй

БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ

Хүснэгт 7

Үзүүлэх үр нөлөө:	Холбогдох асуултууд	Хариулт		Тайлбар
1.Агаар	1.1.Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
2.Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1.Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
	2.2.Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
	2.3.Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Сөрөг нөлөөлөлгүй
	2.4.Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
3.Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1.Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.2.Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	3.3.Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй

	нөлөөлөх эсэх			
	3.4.Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
4.Усны нөөц	4.1.Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.2.Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	4.3.Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
5.Хөрсний бохирдол	5.1.Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
	5.2.Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх		Үгүй	Ямар нэгэн сөрөг нөлөө байхгүй
6.Газрын ашиглалт	6.1.Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
	6.2.Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
	6.3.Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
7.Нөхөн сэргээгдэх/нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1.Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхийг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй
	7.2.Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх		Үгүй	Нөлөөлөлгүй

ТАВ.ТУХАЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ТАЛААРХ ОЛОН УЛСЫН БОЛОН БУСАД УЛСЫН ЭРХ ЗҮЙН ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

Азийн санхүүгийн хямралаас хойш тус бүс нутгийн чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувийн жин буурсаар байна. Энэхүү бууралт нь нэг талаас бүс нутгийн эдийн засгийн ерөнхий төлөв байдал сайжирсантай холбоотой ч нөгөө талаас бүс нутгийн банкуудын эрсдэлийн удирдлага сайжирсантай бас холбоотой. Жишээлбэл, цөөнгүй орнуудад Активын удирдлагын компанийг байгуулсан нь чанаргүй зээлийг үр ашигтай аргаар шийдвэрлэхэд түлхэц болж өгсөн.

Сүүлийн жилүүдэд БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлт саарч, АНУ-д мөнгөний хатуу бодлого явуулж эхэлсэнтэй холбоотойгоор Азийн бүс нутгийн ихэнх орнуудын банкны системд чанаргүй зээл өсөх эрсдэлтэй тулгарч байна. Тухайлбал, БНХАУ, Энэтхэг, Монгол зэрэг орнуудад 2013 оноос хойш чанаргүй зээл хувийн жингээрээ болон абсолют дүнгээрээ өсөх хандлага ажиглагдсан.²

Азийн орнууд дахь чанаргүй зээлийн нийт эдийн засагт нөлөөлөх нөлөөллийн талаар хийгдсэн судалгаа хомс байдаг. Гэвч, чанаргүй зээл цаг хугацааны туршид хэрхэн өөрчлөгддөг болон түүнийг ямар хүчин зүйлс тодорхойлж байдаг талаар олон улсын банк санхүүгийн байгууллагаас дараах дүгнэлтийг хийсэн байна.

Нэгдүгээрт макро эдийн засгийн ерөнхий төлөв байдал нь зээлдэгчийн зээлээ төлөх чадвараар дамжин нөлөөлдөг.

Хоёрдугаарт тухайн банкны онцлог шинж чанарууд мөн нөлөөлдөг гэж үздэг.

Азийн хөгжлийн банкны судалгаагаар (Lee, 2016)³ Азийн бүс нутагт ажиглагдаж байгаа чанаргүй зээлийн өсөлтөд дээр дурьдсан хоёр хүчин зүйл хоёул нөлөөлсөн гэж үзсэн. Бодит ДНБ-ний өсөлт, ажилгүйдлийн өөрчлөлт болон инфляцийн түвшин чанаргүй зээлд ихээхэн нөлөөлдөг нь тогтоогдсон. Түүнчлэн, тухайн банкны онцлогтой холбоотой хүчин зүйлс статистикийн хувьд ач холбогдолтой тогтоогдсон. Тухайлбал харьцангуй бага өөрийн хөрөнгөтэй банкууд чанаргүй зээлийн хувь өндөртэй байдаг нь тогтоогджээ. Эрсдэлд хэр өртөмтгий байдлаас хамааран зээл хадгаламжийн харьцаа чанаргүй зээлтэй эерэг хамааралтай гэдэг нь мөн тогтоогдсон байна.

АУК-ий Үйл ажиллагааны цар хүрээ

Чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх үр дүнтэй тогтолцоо болох Активын удирдлагын компани нь дараах чиг үүргийг гүйцэтгэдэг байна.

1. Хүндрэлд орсон санхүүгийн байгууллагуудын чанаргүй зээлийг өөртөө авах, удирдах. Энэ нь буцаан төлөлтийг хамгийн өндөр байлгах зорилготойгоор хэрэгждэг.
2. Хүндрэлд орсон банкуудын үйл ажиллагааг сайжруулахад оролцох. Банкны удирдлагын үйл ажиллагааг нь сайжруулах, банкуудыг нэгтгэх, худалдах үйл ажиллагаанд оролцох зэрэг арга хэмжээнүүд хэрэгжүүлдэг.

² ADB mission team note “Regional experience in dealing with distressed assets in Asia”, 12 Feb 2017

³ Asian economic integration report, Asian Development Bank, 2016

3. Компанийн бүтцийн өөрчлөлтийг хийх. Тухайн компанийн банкны зээлээ төлөх чадварыг сайжруулахад чиглэгддэг.

Эдгээр үйл ажиллагаа тус бүртээ нилээ ажиллагаа шаарддаг учраас Актив удирдлагын компани аль нэг үйл ажиллагаандаа хэт төвлөрөх эрсдэл гардаг ба улмаар тус компанийн үйл ажиллагаа доголдох талтай байдаг.

Үйл ажиллагаа явуулах хугацаа

Зарим Актив удирдлагын компани тодорхой хугацаатай байгуулагдсан байдаг. Тодорхой хугацаа зааж өгснөөр чанаргүй зээлийн эргэн төлөлтийг хурдасгаж улмаар уг компани тавьсан зорилтоо хугацаандаа биелүүлдэг давуу талтай.

Хөгжиж буй орнуудад Актив удирдлагын компанийг байнгын ажиллагаатай байлгах боломжтой. Тухайлбал, мөчлөгийн хэвийн үед Актив удирдлагын компани бага орон тоотойгоор ажиллах боломжтой. Учир нь нэг талаас чанаргүй зээлийг шийдвэрлэх нь хугацаа шаарддаг ажил бөгөөд нөгөө талаас банкны хямрал үе үе тохиолддог учраас байнгын ажиллагаатай байлгах тохиолдлууд гардаг.

Чанаргүй зээлээс бусад үйл ажиллагаа явуулдаг Актив удирдлагын компани байнгын ажиллагаатай байдаг. Жишээ нь: Солонгосын АУК (КАМСО) нь төрийн өмчийг удирддаг бол Туркийн АУК (SDIF) хадгаламжийн даатгалын үйл ажиллагаа явуулдаг.⁴

Актив удирдлагын компанитай хамтрагч байгууллагууд

Актив удирдлагын компани нь банкууд болон санхүүгийн байгууллагууд, компаниудтай хамтран ажилладаг. Тухайлбал, чанаргүй зээлийг банкуудаас худалдан авдаг ба зарим тохиолдолд банк бус санхүүгийн байгууллагуудаас эсвэл санхүүгийн бус компаниудаас худалдан авдаг. Түүнчлэн, компанийн бүтцийн өөрчлөлтийг хийх хүрээнд Актив удирдлагын компани компаниудаас актив худалдан авах эрхтэй байдаг.

Худалдан авах активууд

Бүх Актив удирдлагын компани чанаргүй зээлийг худалдан авдаг бол зарим Актив удирдлагын компани хэвийн зээл худалдан авах боломжтой байдаг.

Түүнчлэн, Актив удирдлагын компани хувь эзэмших эрх, үл хөдлөх хөрөнгө, үнэт цаас, автомашин болон бусад активууд худалдан авах боломжтой байдаг

Хүснэгт 8⁵

Худалдан авах активууд					
	Индонез	Япон	Ө.Солонгос	Малайз	Тайланд
<i>Оролцогч байгууллагууд</i>					
Зөвхөн сонгогдсон банкуудаас	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
Бүх банкуудаас	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй

⁴ “Public asset management companies in East asia”, Occasional paper No3, Financial stability institute, 2004

⁵ Table 6 in “Public asset management companies in East asia”, Occasional paper No3, Financial stability institute, 2004

Бүх банк болоод банк бусуудаас	Үгүй	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй
<i>Активуудын төрөл</i>					
Хэвийн зээл	Тийм	Тийм	Үгүй	Үгүй	Үгүй
Чанаргүй зээл	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
Зээлүүд	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм
Банкууд	Тийм	Тийм	Үгүй	Тийм	Үгүй
Бусад активууд (үл хөдлөх, автомашин гэх мэт)	Тийм	Тийм	Тийм	Тийм	Үгүй
Зээлийн хэмжээний хязгаарлалтууд	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Тийм	Үгүй
Зээлийн хугацааны хязгаарлалтууд	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Үгүй	Тийм

Хяналт

Олон нийтийн хөрөнгийг үр ашигтайгаар ашиглах, Чанаргүй зээлийг түргэн шуурхай шийдвэрлэхэд Актив удирдлагын компанийн засаглал сайн байх ёстой.

Төрөөс тус компанид тодорхой хэмжээний хөрөнгө оруулах тул хяналт шалгалтын байгууллага Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагааг хянах ёстой. Актив удирдлагын компанийн хяналтыг дараах байгууллага гүйцэтгэх нь элбэг ажиглагддаг:

- Санхүүгийн хяналт шалгалт явуулдаг байгууллага (төв банкнаас гадуур хийгддэг тохиолдолд)
- Сангийн яам
- Төв банк (түгээмэл биш)

Актив удирдлагын компанийн засаглал

Ихэнхи Актив удирдлагын компани дараах байгууллагын төлөөлөл бүхий удирдлагын хороотой байдаг:

- Сангийн яамны төлөөлөл
- Хадгаламжийн даатгалын төлөөлөл
- Хараат бус (төрийн бус) төлөөлөл (тодорхой шалгууртай байх ёстой ба ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх)
- Зөвлөхүүд
- Зарим Актив удирдлагын компани Захирлуудын зөвлөлтэй байдаг

Удирдлагын хороо нь хувь нийлүүлэгчдийн хуралтай төстэй. Жишээ нь: Солонгосын Актив удирдлагын компани болох КАМСО-ийн удирдлагын хороо Сангийн

ям, Төлөвлөлт төсвийн яам, Солонгосын даатгалын корпораци, Төв банк, банкуудын төлөөлөл болон шинжээчдийн төлөөллөөс бүрддэг.⁶

Ил тод байдал

Ил тод байдал болоод хариуцлагын тогтолцоог өндөржүүлэхийн тулд эрх зүйн орчныг нь бий болгож өгөх ёстой болно. Дараах арга хэмжээг авах замаар ил тод байдлыг хангадаг.

- Жил болгон аудит хийлгэх (нэр хүндтэй гадны компаниар)
- Засгийн газрын хяналтын байгууллагад жил болгон тайлагнадаг байх (Актив удирдлагын компанийн санхүүжилт болон үйл ажиллагааны тайлан)

Хараат бус байдал

Олон улсын туршлагыг харахад Актив удирдлагын компани эцсийн дүндээ олон нийтийн төлөөллөөр дамжин олон нийтэд тайлагнах ёстой хэдий ч улс төрийн нөлөөллөөс ангид байх нь зүйтэй.

Актив удирдлагын компани нь хараат бус үйл ажиллагаа явуулах ёстой талаар Базелийн хороо, IAIS, IOSCO зэрэг олон улсын хяналт шалгалтын стандарт тогтоодог байгууллагууд зөвлөдөг.

Хараат бус байдлыг хэрхэн хангах вэ?

Актив удирдлагын компанийн хуулинд хараат бус байдлыг нь баталгаажуулан ил тод байдал, тайлагналтыг шаардах замаар Актив удирдлагын компанийн хараат бус үйл ажиллагааг хангах боломжтой.

Түүнчлэн, удирдах зөвлөлийн гишүүнийг зөвхөн тодорхой шалтгааны улмаас л эргүүлэн татдаг байхаар зааж өгөх нь тус зөвлөлийн үйл ажиллагааг тогтвортой явуулахад түлхэц өгдөг.

Зөвлөлийн гишүүдийг болоод Актив удирдлагын компанийн ажилтнуудыг хуулиар хамгаалж өгөх нь (indemnification) тус компанид хараат бус сайн боловсон хүчин татах, эдгээр хүмүүсийг тогтвортой ажиллуулах нөхцлөөр хангаж өгдөг.

Хууль, эрх зүйн хамгаалалт

Актив удирдлагын компанийн ажилтнууд хууль, эрх зүйн хамгаалалтад байх учиртай. Тухайлбал, энгийн үйл ажиллагаа явагдаж буй үед хувийн болоод байгууллагын маргаанаас Актив удирдлагын компанийн удирдах зөвлөлийн гишүүд болоод ажилтнууд хамгаалагдах учиртай (indemnification). Жишээ нь Ирландын Актив удирдлагын компани болох НАМА-ийн тухай хуулийн 34-р заалтаар энэхүү эрх зүйн хамгаалалтыг бий болгосон байдаг.

Санхүүгийн эх үүсвэр

Олон улсад Актив удирдлагын компанийн санхүүжилтийг дараах хоёр гол эх үүсвэрээс бүрдүүлсэн байдаг.

- Засгийн газрын санхүүжилт
- Актив удирдлагын компанийн бонд

⁶ Caroline Cerutti and Ruth Neyens “Public asset management companies: A toolkit”, World Bank, 2016

Зарим орны Актив удирдлагын компани нь шууд Засгийн газрын санхүүжилттэйгээр харьцангуй бага хэмжээний Чанаргүй зээлийн асуудлыг шийдвэрлэсэн байдаг. Жишээ нь: Япон, Тайвань, БНХАУ. Харин, харьцангуй том хэмжээтэй (ДНБ-д эзлэх хувиар) Чанаргүй зээлтэй орнууд Актив удирдлагын компанийг бонд гаргах замаар санхүүжүүлсэн байдаг.⁷

Хууль, эрх зүйн тусгай эрхүүд

Аливаа Актив удирдлагын компани чанаргүй зээлийг шийдэхэд саад болж байгаа эрх зүйн болоод зохицуулалтын тодорхой заалтуудыг тойрон гарах эсвэл алгасах тусгай эрхээр хангагдсан байдаг.

Нөгөө талаас, тусгай эрх олгогдоогүй Актив удирдлагын компани ч байдаг. Ихэвчлэн чанаргүй зээлийн асуудлыг шийдвэрлэхэд зохих эрх зүйн орчин нь аль хэдийнэ бүрдсэн орнуудад иймэрхүү тусгай эрх олгоггүйгээр байгуулсан байдаг.

Ирландын НАМА буюу Актив удирдлагын компани нь компаний хэлбэрээр байгуулагдсан хэдий ч тодорхой хэмжээний тусгай эрхээр хангагдсан байдаг. Тухайлбал, тус Актив удирдлагын компани барьцаанд буй үл хөдлөх хөрөнгийг захиран зарцуулах тусгай эрхтэй ч үүнийгээ ашиглалгүй үйл ажиллагаагаа явуулж ирсэн.

Улс орнуудын туршилага

Бүгд Найрамдах Солонгос Улс

Азийн санхүүгийн хямралын эхэнд буюу 1997 онд БНСУ-д чанаргүй зээлийн хувь 5.8%-тай байсан ч тус улс богино хугацаатай гадаад өрийн дарамтанд орсон байсан. Тус улсын мөнгөн тэмдэгтийн ханш 1997 оны 10-р сард огцом суларсан нь өрийн дарамтыг улам хурцатгасан ба Засгийн газраас төрөл бүрийн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн эдгээр хүндрэлүүдийг даван туулсан. Тухайлбал, чанаргүй зээлийн огцом өсөлтөөс үүдэлтэй хүндрэлүүдийг шийдвэрлэхийн тулд тусгай сан байгуулж 3.5 их наяд воны (ойролцоогоор тухайн үеийн ханшаар 3.8 тэрбум ам.доллар) хөрөнгө оруулалт хийсэн. Энэхүү санг Солонгосын Актив Удирдлагын Компани (KAMCO-Korean Asset Management Company) хянадаг бөгөөд банкны систем дэх чанаргүй зээлийг аль болох хурдан худалдаж авах зорилготойгоор үйл ажиллагаагаа явуулсан. Санхүүгийн хямрал 1997 оны 11-р сараас эхлэн улам гүнзгийрэхэд тус сангийн хөрөнгийг 10 их наяд вон (ойролцоогоор тухайн үеийн ханшаар 9 тэрбум ам.доллар) болгон өсгөсөн.⁸

Санхүүгийн салбарын бүтцийн өөрчлөлтийг KAMCO-ийн хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах замаар хийсэн. Тухайлбал, хянан шалгагчдад хүндрэлд орсон санхүүгийн байгууллагуудын өөрийн хөрөнгийг хянах, банкуудын нэгдэх үйл явцыг эрчимжүүлэх, банкуудын үйл ажиллагааг түр буюу бүрэн зогсоох зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх эрх зүйн боломжоор хангаж өгсөн.

Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс

⁷ Caroline Cerutti and Ruth Neyens “Public asset management companies: A toolkit”, World Bank, 2016

⁸ Dong He “The role of KAMCO in resolving nonperforming loans in the Republic of Korea”, IMF Working paper WP/04/172, 2004

Хэдийгээр БНХАУ 1997 оны санхүүгийн хямралд төдийлөн өртөөгүй ч тухай үед чанаргүй зээл 20%-д хүрсэн байсан. Энэхүү бүтцийн шинж чанартай тогтворгүй байдлыг арилгахын тулд 1998 оноос хэд хэдэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн. Үүнд:

1. Төрийн өмчийн банкуудад хөрөнгө нэмж оруулах замаар өөрийн хөрөнгийг нь нэмэгдүүлсэн
2. Чанаргүй зээлийн ангилалд олон улсын стандарт ашиглаж эхэлсэн
3. Арилжааны зээлүүдийг төлүүлэх арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн
4. Орон нутгийн засаг захиргаанаас зээл олголтод нөлөөлөх нөлөөллийг алга болгох бодлого хэрэгжүүлсэн.

Эдгээр үйл ажиллагаануудын хүрээнд банкуудыг дахин хөрөнгөжүүлэх зорилгоор 270 тэрбум юаний Засгийн газрын бонд гаргасан. Гэсэн хэдий ч чанаргүй зээлийн хувь 20 гаруй хувь хэвээр үлдсэн.

Төрийн өмчийн дөрвөн том банк 1999 онд тус бүртээ Актив удирдлагын компани байгуулж чанаргүй зээлээ 10 жилийн туршид шилжүүлсэн. Нийтдээ 1.4 их наяд юаний буюу нийт зээлийн 20%, ДНБ-ий 18%-тай тэнцэх зээл шилжиж очсон. Гэхдээ энэ нь нийт чанаргүй зээлийн дөнгөж 50% гэж үнэлсэн байдаг. Энэхүү худалдан авалтыг хийхдээ Хятадын ардын банк (төв банк)-наас зээл авч хийсэн бөгөөд эрх зүйн хувьд дахиад хоёр өөр төрлийн санхүүгийн эх үүсвэр эдгээр банкуудад нээлттэй байсан. Тухайлбал, Сангийн яамны хөрөнгө оруулалт ба арилжааны зээл гэсэн нэмэлт эх үүсвэрүүд нээлттэй байдаг.

Актив удирдлагын компаниуд чанаргүй зээлийг бонд гарган Хятадын ардын банкинд худалдах замаар санхүүжүүлэн худалдан авсан. Гэсэн хэдий ч чанаргүй зээлийг зарах ажил харьцангуй удаашралтай явагдсан бөгөөд эргэн төлөлт (recovery rate) 21%-тай байсан. Чанаргүй зээлийг ийнхүү зарснаар эдгээр зээлийн хувийн жин 20% болж буурсан ч бүр хожим 2008 он гэхэд л 2.4% болжээ. Хятадын Засгийн газар 2004 онд Хятадын банк (Bank of China) болон Хятадын барилгын банк (China Construction Bank)-ны хувьцааг нээлттэй гаргахаар шийдсэн. Үүнтэй холбоотойгоор Хятадын ардын банк (төв банк) 320 тэрбум юантай тэнцэх чанаргүй зээлийг эдгээр банкуудын Актив удирдлагын компаниудад нэрлэсэн үнийн 30-40 хувиар үнэлэн шилжүүлсэн. Түүнчлэн, Засгийн газар нь 45 тэрбум ам.доллартай тэнцэх хөрөнгийг эдгээр банкуудад оруулсан нь тус банкуудын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээг сайжруулсан.⁹

Дээр дурьдсан чанаргүй зээлийн бууралт нь нэг талаас Актив удирдлагын компани руу шилжүүлсэнтэй холбоотой ч нөгөө талаас эдгээр арга хэмжээнүүдийг бусад төрийн өмчийн банкуудад бас авч хэрэгжүүлсэн гэдгийг тэмдэглэх нь зүйтэй. Актив удирдлагын компануд өнөөдрийг хүртэл үйл ажиллагаагаа явуулж байна.

Тайланд

Азийн санхүүгийн хямралын үеэр Тайландын банкны систем дэх чанаргүй зээл огцом өсч, зээлийн олдоц муудаж ирсэн. Тус улсын Олон улсын валютын сантай хамтарсан 17.2 тэрбум ам.долларын Стэнд-бай хөтөлбөр 1997 оны 8-р сарын 5-нд батлагдсан. Энэхүү хөтөлбөрийн цөм нь банк, санхүүгийн байгууллагуудад бүтцийн өөрчлөлтийг хийх, чанаргүй зээлийг шийдвэрлэхэд оршиж байсан бөгөөд ОУВС-аас дараах нөхцлүүдийг тавьсан:

1. Дампуурсан байгууллагуудыг олж тогтоох, хаах
2. Хадгаламжинд болон зээлдэгчдэд Засгийн газрын баталгаа гаргах

⁹ ADB mission team note "Regional experience in dealing with distressed assets in Asia", 12 Feb 2017

3. Бүтцийн болоод зохицуулалтын шинж чанартай өргөн хүрээтэй арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх.

Тайландын Засгийн газар 1999 оны 9-р сар хүртэл тус хөтөлбөрийн 14.1 тэрбум ам. долларыг ашиглажээ.

Банкны систем дэх чанаргүй зээлийг шийдвэрлэхийн тулд Тайландын Засгийн газар тухайн үеийн хууль тогтоомжийн хүрээнд Актив удирдлагын компанийг байгуулсан. Тус компани нь дуудлагаар худалдсан активыг худалдан авах, зарах, удирдах эрхтэй. Төрийн эзэмшлийн банкнаас төрийн Актив удирдлагын компани руу шилжиж буй чанаргүй зээлүүдэд Засгийн газрын Санхүүгийн Байгууллагуудын Хөгжлийн Сан (ЗГСБХС) баталгаа гаргаж өгсөн байдаг. ЗГСБХС нь Засгийн газрын бондоор санхүүжигддэг бөгөөд тус сан 1998 онд алдагдал хүлээсэн. Тийм ч учраас Актив удирдлагын компанид төв банк нь хяналт тавьдаг. Чанаргүй зээлийн түвшин өндөр байсантай холбоотойгоор Тайландын Төв банк хувийн Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагааг дэмжиж ирсэн. Тухайлбал, хувийн Актив удирдлагын компаниудыг чанаргүй зээл зарсан тохиолдолд урамшуулал олгосон байдаг.¹⁰

Индонези

Азийн санхүүгийн хямралд өртсөн орнуудын нэг нь Индонези улс юм. Индонезийн төв банк 1997 оны 10-р сарын 31-нд Банкны салбар дахь хүндрэлийг даван туулах хөтөлбөрийг ОУВС-тай хамтран баталсан. Энэхүү хөтөлбөр 50 банкны үйл ажиллагааг хамарсан боловч эдгээрээс ихэнх банкууд нь хуурмаг үйл ажиллагаа явуулж байсан нь тогтоогдсон байдаг.

Хүндрэлд орсон активын шийдэл:

Хамгийн сайн шийдлийн нэг нь Малайзын активын удирдлагын компани Данахарта.¹¹

Данахартагын тухай

Данахарта нь Малайзын Засгийн газрын байгуулсан Активын удирдлагын компани бөгөөд тус компаний өмчлөгч нь Сангийн яам юм.

Уг компани нь 1965 онд байгуулагдсан олон нийтийн (төрийн) өмчийн компани юм. Данахартагын үйл ажиллагааг Захирлуудын зөвлөл нь хянадаг ба энэхүү зөвлөлийг Банк Негара Малайз (Төв банк) болон Данахартагын Хяналтын зөвлөлөөс томилдог. Тус Хяналтын зөвлөлд Сангийн яам, Банк Негара Малайз болон Үнэт цаасны хорооны төлөөллүүд ордог.

Данахартагын гол зорилго нь санхүүгийн сектор дахь чанаргүй зээлийг санхүүгийн байгууллагуудаас худалдан авах, эдгээр зээлийн эргэн төлөлтийн (recovery rate) хувийг хамгийн их байлгахад оршдог. Ийм замаар Данахарта нь банкуудад зээлийн багцаа удирдах, өсгөх үйл ажиллагаанд нь дэмжлэг өгч санхүүгийн зах зээлийг идэвхжилд оруулдаг.

Тус компани дараах зорилготойгоор байгуулагдсан:

¹⁰ ADB mission team note “Regional experience in dealing with distressed assets in Asia” , 12 Feb 2017

¹¹ ADB mission team note “Regional experience in dealing with distressed assets in Asia” , 12 Feb 2017

- Хүндрэлд орсон активыг шийдэх замаар санхүүгийн байгууллагуудад тусламж үзүүлэх,
- Санхүүгийн хүндрэлд орсон бизнесийн байгууллагуудад зохицуулалт хийх замаар бизнесийн секторт тусламж үзүүлэх,
- Санхүүгийн секторт бэлэн мөнгө оруулах замаар нийт эдийн засагт дэмжлэг үзүүлэх.

Данахарта нь энэ гурван зорилгодоо актив, пассивыг авах, удирдах, санхүүжүүлэх, зарах үйл ажиллагаа явуулах замаар хүрдэг.

Тус компаний үйл ажиллагаа нь ихээхэн онцлог учраас 1998 онд тусгай хууль баталсан. Энэхүү хууль нь Данахартагийн үйл ажиллагааг түргэн, шуурхай, үр ашигтай болгоход чиглэсэн байдаг. Данахарта түргэн шуурхай, үр ашигтай ажиллах тусам эдийн засгийн идэвхжил сайжирна гэж үзсэн.

Данахартагийн хуулийн гол зорилго нь актив болоод пассивыг авах, удирдах болоод зарах боломжоор хангаж өгсөнд байдаг. Цаашилбал, Данахарта нь тодорхой хууль журмын хүрээнд Засгийн газрын баталгаатай зээл авч болох учраас үйл ажиллагаа нь нилээд өргөжих боломжоор хангагдсан. Энэхүү хуулийн дагуу Данахартагийн Захирлуудын зөвлөлд Сангийн яамнаас санал болгосон 9 захирал томилдог ба тэдгээрийн ихэнх нь хувийн хэвшлээс сонгогдсон байдаг. Хувь эзэмшигчийнхээ хувьд Загсийн газар хоёр төлөөлөгчөө энэхүү зөвлөлд оруулдаг. Данахартаг гүйцэтгэх захирал удирддаг бөгөөд энэхүү захирал нь саналын эрхгүй Захирлуудын зөвлөлийн гишүүн албыг давхар хашдаг.

Түүнчлэн, энэхүү хууль нь Данахартагийн хараат бус байдлыг баталгаажуулж өгдөг. Тухайлбал, ашиг сонирхлын зөрчилгүй гэдгээ харуулах, нууцыг чандлан хадгалах зэргийг шаарддаг.

Данахартагийн тусгай эрх, үйл ажиллагаа нь тус компанийн дүрмээр зохицуулагддаг.

Данахартагийн тусгай эрх

Данахартагийн хуулиар тус компанид хоёр тусгай эрх олгосон. Нэгдүгээрт, **эрх шилжүүлэх (vesting)** замаар актив худалдан авах. Данахарта нь худалдан авалт хийхдээ тухайн активыг захиран зарцуулах эрхийг давхар авах боломжоор хангагдаж өгч байгаа. Хоёрдугаарт, хүндрэлд орсон компаниудын үйл ажиллагааг чиглүүлэх зорилгоор **тусгай төлөөлөгч томилох** эрхтэй.

Эрх шилжүүлэх (vesting)

Данахарта худалдан авалт хийхээсээ өмнө худалдан авалт хийх нөхцөлөө худалдагч талтай тохирох ёстой. Жишээ нь: Хэрэв Данахарта чанаргүй зээл худалдан авах хүсэлтэй бол худалдан авалтын нөхцөлийг зарж буй талтай тохирох ёстой. Эдгээр нөхцөл биелэгдсэн тохиолдолд л худалдан авалтыг хийдэг.

Данахартагийн хуулийн дагуу Данахарта нь худалдан авалтыг эрх шилжүүлэх замаар хийдэг. Худалдан авалт хийсний дараа Данхарта эрх шилжүүлж авсан сертификат гаргадаг бөгөөд энэхүү сертификатыг хөрөнгийн бүртгэл хийлгэхдээ ашигладаг. Эрх шилжүүлж авсан бүртгэлийг хийлгэснээр Данахарта тухайн активыг удирдах эрхтэй болж байгаа юм. Өөрөөр хэлбэл, активаа худалдаж буй банк эрхээ шилжүүлж байгаа (vesting)

Данахартад тухайн активыг бүрэн удирдах эрхийг шилжүүлж өгч байгаа гэсэн үг. Ийнхүү, Данахарта нь тухайн активын хувьд банкны эдэлж байсан эрхийг эдэлнэ.

Данахарта чанаргүй зээлийг худалдан авахдаа тухайн активын бусад хувь эзэмшигчидийг ил тод бүртгэн авч эдгээр талуудыг хоёрдогч эзэмшигчээр хэвээр үлдээдэг. Тухайлбал, тухайн активын эзэмшил дээр хоёрдогч банк байх тохиолдолд тухайн банк хамтран эзэмшигч хэвээр үлдэх болно. Данахарта нь худалдан авсан активаа удирдах, зарах эрхтэй хэдий ч тус активыг хамтран эзэмшигчдийн ашиг сонирхлыг нэг тийш нь шийдэх ёстой болно. Өөрөөр хэлбэл, тухайн активаа зарахын өмнө бусад оролцогч талуудтай тодорхой шийдэлд хүрсэн байх ёстой. Ийм замаар тус хууль нь хамтран хувь эзэмшигч этгээдийн эрхийг хангаж өгч байгаа юм.

Данахартагын хууль нь тус байгуулагыг үр ашигтай ажиллах боломжоор хангаж өгдөг. Тус хууль нь Данахартаг аливаа нэг активын эрхийг авах, дамжуулах боломжоор хангаж өгдөг ба ингэхдээ бусад оролцогч талуудын эрх ашгийг хөнддөггүйгээрээ онцлог юм.

Данахартагын засаглал

Данахартагын захирлуудын зөвлөлийн гишүүдийг Сангийн Яам томилдог ба дараах бүтэцтэй:

- Гүйцэтгэх бус захирал
- Саналын эрхгүй гүйцэтгэх захирал
- Засгийн газрын хоёр төлөөлөл
- Хувийн секторын гурван төлөөлөл
- Олон улсын байгууллагын хоёр төлөөлөл

Данахарта байгуулагдахаас өмнөх үеийн эрх зүйн зохицуулалтанд активыг шилжүүлж авах, өгөх үйл ажиллагаанд тухайн үеийн эрх зүйн орчинтой болоод гэрээтэй холбоотой саад тотгор нилээдгүй байсан. Эдгээр саад тотгорыг арилгаагүй цагт санхүүгийн байгууллага чанаргүй зээлээсээ ангижрах боломж багатай байжээ. Данахартагын тусгай хууль нь эдгээр саадыг арилгахад чиглэдэг ба ингэхдээ гуравдагч этгээдийн ашиг сонирхлыг хадгалах замаар зохицуулж өгсөн. Энэхүү хуулийн дагуу эрх шилжүүлэх сертификат гарсан өдрөөс хойш тухайн активыг эзэмших эрх Данахартад шилждэг бөгөөд тухайн активыг хамтран эзэмшигчдийн эрхийг хангадаг болно. Тухайлбал, Данахарта нь тухайн активыг өр төлбөрийнх нь хамт авдаг ба активыг зарах эрхийг тэргүүн ээлжинд эзэмшдэг. Эрх шилжүүлж авч байгаа нь Данахартаг бусад хувь эзэмшигчдийн эрх ашгаас хамгаалж өгдөг гэсэн үг юм.

Данахартагаас актив худалдан авсан тал Данахартагийн эзэмшиж байсан эрхийг бас эзэмшинэ гэдгийг Данахартагийн тухай хуулиар баталгаажуулж өгсөн байдаг.

ЗУРГАА.ЗӨВЛӨМЖ

Дээр дурдсан туршлагаас гадна АНУ, Шведын вант улс, Турк, Ирланд, Нигери, Испани, Мексик, Филиппин зэрэг олон улс орон активын удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлж байсан байна. Эдгээр улс оронд нэвтрүүлсэн активын удирдлагын тогтолцоо нь харилцан адилгүй үр дүнд хүрчээ. Өөрөөр хэлбэл зарим улс оронд актив удирдлагын тогтолцоо нь чанаргүй зээлийн асуудлыг амжилттай шийдвэрлэж, банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах замаар эдийн засгийн өсөлт хөгжилд эерэг нөлөө үзүүлж

байсан бол зарим улс оронд хямралыг улам гүнзгийрүүлсэн сөрөг туршлага байгааг анхаарах нь зүйтэй. Эдгээр улс орны туршлагыг харьцуулан үзэхэд дараах нийтлэг дүгнэлтүүдийг хийж болохоор байна. Үүнд:

- Бүх шатандаа нэгдсэн ойлголттой болж, улс төрийн болон төрийн эрх бүхий байгууллагуудын зүгээс зохих туслалцаа, дэмжлэгийг авсан нөхцөлд активын удирдлагын тогтолцоо нь амжилттай хэрэгждэг байна,

- Банкнаас шилжүүлэн авч буй чанаргүй зээлийн үнэлгээг бодитойгоор тогтоох нь активын удирдлагын тогтолцооны хамгийн хүндрэлтэй асуудлуудыг нэг байдаг байна. Үнэлгээний аргачлалыг олон улсын стандартад нийцүүлэх, үнэлгээг хараат бус байдлаар хийх зэрэг асуудалд онцгой анхаарал хандуулах шаардлагатай байдаг.

- Активын удирдлагын компанид чанаргүй активыг худалдан авч барагдуулах үүргээс гадна банк болон аж ахуйн нэгж, байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх эрхийг олгосон тохиолдол хэд хэд байна. Гэсэн хэдий ч Актив удирдлагын компанид олон тооны эрх үүрэг нэгэн зэрэг олгох нь тус компанийн бүтцийг нь хэт нүсэр болгож, үйл ажиллагаа явуулах нөхцөл байдлыг туйлын хүндрэлтэй болгох магадлалтай байдаг. Иймд Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагааг дан ганц чанаргүй активыг төлүүлэх асуудал дээр төвлөрүүлэх нь илүү оновчтой хувилбар болохыг олон улсын туршлага харуулж байна.

- Үүнээс гадна Актив удирдлагын компанийг улс төр, бизнесийн нөлөөллөөс хараат бус удирдлагаар хангах, үйл ажиллагааг аж ахуйн тооцоон дээр нээлттэй ил тод байдлаар явуулах нь активын удирдлагын тогтолцооноос эерэг үр дүн гарахад чухал нөлөө үзүүлдэг байна. Түүнчлэн Актив удирдлагын компанийн үйл ажиллагааг дуусгавар болгох хугацааг нарийвчлан тогтоох нь (the sunset clause) хүрсэн үр дүнг бодитойгоор үнэлэхэд ач холбогдолтой байдаг байна.

- Актив удирдлагын компанийг санхүүжүүлэх 3 хэлбэр байдаг: төр дангаараа, хувийн хэвшил дангаараа, холимог хэлбэрийн санхүүжилт. Актив удирдлагын тогтолцоог гол төлөв эдийн засаг хүндрэлтэй, банк санхүүгийн байгууллагын төлбөрийн чадвар буурсан үед нэвтрүүлдэг тул төрийн оролцоотой байх хандлагатай байдаг. Эдийн засаг хүндрэлтэй байгаа үед төсвийн алдагдал харьцангуй өндөр байх магадлалтай тул төрөөс олгох санхүүжилт нь гол төлөв бонд болон баталгаа хэлбэртэй байдаг.

- Актив удирдлагын компанийн эрх үүргийг амжилттай хэрэгжүүлэхийн тулд тус компанид тусгай эрх (тухайлбал хөрөнгийг шүүхийн бус журмаар худалдан борлуулах эрх) олгох асуудал нэн чухал байдаг. Тусгай эрхийг хууль бусаар ашиглах эрсдэлийг бууруулах үүднээс урьдчилсан болон дараалсан хяналтыг тогтолцоог бүрдүүлсэн байх шаардлагатай.

Активын удирдлагын тогтолцооны үр ашигтай байдлаар зохион байгуулахын тулд хууль эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох шаардлага зайлшгүй үүснэ. Үүнд активын удирдлагын талаар тусгайлсан хууль батлан гаргахаас гадна банкны хяналт шалгалт, хадгаламжийн даатгал, аж ахуйн нэгжийн бүтцийн өөрчлөлт дампуурал, хөрөнгийн бүртгэл үнэлгээ, үүргийн гүйцэтгэл зэрэг асуудлыг зохицуулсан хууль эрхийн актыг боловсронгуй болгох нь зүйтэй.

Бусад орнуудад хэрэгжүүлсэн туршлагад үндэслэн Азийн хөгжлийн банк Актив удирдлагын үйл ажиллагаанд тусгай эрх зүйн орчин шаардлагатай гэж зөвлөдөг.

Актив удирдлагын компани үр ашигтай ажиллахын тулд тодорхой шаардлагуудыг хангасан байх шаардлагатай:

- тодорхой зорилго,

- оновчтой засаглалын бүтэц,

- хараат бус болон ил тод байдал,
 - хангалттай хэмжээний санхүүжилт,
 - тусгай эрх зүйн орчин, хяналт шалгалтын орчин бүрдүүлэх г.м.
- Тусгай эрх зүйн зохицуулалт нь дээр дурдсан шаардлагыг хангахад болон Актив удирдлагын компани үйл ажиллагаа явуулах суурь нь болно.
- Тусгай эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх хүрээнд холбогдох хууль тогтоомжид дараахь зохицуулалтыг тусгаж өгөх нь зүйтэй юм.
- Актив хөрөнгийг үнэлэх эрхтэй байх (актив хөрөнгийг хямдруулан худалдан авах),
 - Онцгой нөхцөлд шүүхийн бус журмаар хөрөнгө худалдан борлуулах эрхтэй байх,
 - Барьцааны зүйлээр үүргийн гүйцэтгэлийг хангуулах эрх зүйн орчинг хурдан шуурхай болгох,
 - Албан татвараас чөлөөлөх эрх зүйн зохицуулалт бий болгох /Аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын хууль, Үл хөдлөх эд хөрөнгийн алба татварын хууль, Нэмэгдсэн өртөгийн албан татварын хууль, УТХТХууль/
 - Хөрөнгийн үнэлгээ хийх эрхийг олгох. (Хөрөнгийн үнэлгээний тухай хууль).

_____оОо_____